

УДК 027.7

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР БІБЛІОТЕКИ: НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ — НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Тамара Іваницька, директор бібліотеки Одеського державного економічного університету;

Наталія Фадєєва, заступник директора бібліотеки Одеського державного економічного університету

На початку третього тисячоліття світ увійшов в еру інформатизації. Особливістю цього періоду розвитку людства є лавиноподібне нагромадження інформації. Передусім цей процес торкнувся освіти. Освіта має бути випереджальною, орієнтуватися на перспективу розвитку всіх сфер економіки, розв'язання основних завдань суспільства, активізувати ініціативу і творчі здібності учасників навчального процесу. Пріоритетним напрямком розвитку вищої освіти в Україні є її інтеграція у світовий та європейський освітній простір. Підвищення якості освітнього процесу здійснюється шляхом використання новітніх технологій, адаптації в інформаційному просторі, цілеспрямованого формування інформаційної культури.

Сьогодення вимагає від навчальних закладів створення власних архівів освітньої інформації, які можуть містити навчальні посібники, підручники, навчальні плани, методичні рекомендації та інші матеріали, створені працівниками навчального закладу.

У концепції Державної цільової національно-культурної програми створення Національної електронної бібліотеки України "Бібліотека — XXI" зазначено, що одним із пріоритетів розбудови інформаційного суспільства в Україні є прагнення забезпечити кожному вільний доступ до інформації та знань¹.

Реформування вищої освіти зумовлене необхідністю забезпечити її відповідність динамічним змінам, що відбуваються у природі, суспільстві, зростанням обсягу інформації та стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій.

Зміна парадигми освіти, активний процес її інформатизації — це ключові чинники трансформації вузівської бібліотеки. Вона покликана усунути невідповідність між новими вимогами суспільства до вищої освіти і рівнем її документно-інформаційного забезпечення.

Задовольнити нові вимоги освіти може потужний інформаційний потенціал бібліотек, який має бути актуалізований у відповідних формах органі-

¹ Концепція Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи "Бібліотека — XXI" [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1579-2009-%F0>.

зації функціонування і надання бібліотечно-інформаційних послуг суб'єктам освітнього процесу.

Освіта і бібліотека — це два історично пов'язані поняття. Закон України "Про вищу освіту" (ст. 46 і 62) визначає, що бібліотека навчального закладу є учасником навчально-виховного й наукового процесів університету².

Протягом останнього десятиліття змінюється соціальна роль бібліотек, і до традиційних завдань просвітницького характеру, збереження і примноження культурного надбання додалися функції інформаційних центрів, що забезпечують доступ до національних і світових інформаційних мереж та баз даних. Впровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних технологій стає якісно новим етапом у розвитку бібліотек ВНЗ, підвищує вимоги до професійного рівня кадрів. Звісно, інформація є необхідною умовою будь-якої діяльності. Ступінь розвитку інформації та її доступність підносить рівень і якість вищої освіти. Зростання обсягів інформації потребує її якісної переробки, нових форм роботи.

Сьогодні найважливішим завданням бібліотек є надання інформації різним категоріям користувачів.

Сучасний розвиток процесів автоматизації в бібліотеках ВНЗ проходить досить швидкими темпами. Упровадження комп'ютерних та телекомунікаційних технологій у роботу бібліотек є вже не модою, а нагальною вимогою до підвищення продуктивності та якості бібліотечно-інформаційного обслуговування на основі створення, використання та інтеграції електронних ресурсів, а також автоматизації бібліотечних процесів.

Активне впровадження сучасних технологій сприяє створенню нової інформаційної інфраструктури, в якій бібліотеці відведено роль посередника між інформаційними ресурсами та користувачами. Ці чинники, а також нові засоби фіксації і передачі інформації зумовили серйозні зміни у традиційній діяльності бібліотек, зокрема, створення нових відділів, введення нових штатних одиниць, розширення переліку інформаційних послуг.

Єдиний інформаційний простір для учасників процесу навчання має забезпечувати:

- доступність інформаційних матеріалів (монографій, підручників, навчальних посібників, мультимедійних засобів тощо) з кожного робочого місця;
- можливість доступу до навчальних систем на основі Інтернету та інтранет-технологій.

Цю роль традиційно виконує бібліотека вищого навчального закладу. Наскільки її інформаційний простір відповідає запитам користувачів, настільки успішною є навчальна та науково-дослідницька робота закладу. Саме від чіткої структури інформаційного простору бібліотеки залежить створення необхідного для бібліотеки набору інструментів, використання яких забезпечує кожному студенту та науковцю університету оперативний доступ до матеріалів та документів бібліотечного фонду, а бібліотекарям —

² Закон України "Про вищу освіту" від 17.01.2002 р. № 2984-III. — К.: Вид-во Інституту законодавства Верховної Ради, 2002. — С. 45.

реалізацію нових форм роботи з користувачами. Надійність процесу обслуговування в бібліотеці визначається не кількістю послуг, що надаються, а тим, наскільки повно і якісно вони задовольняють інформаційні потреби. Іншими словами, приступаючи до роботи, необхідно мати соціально корисний за змістом і формою перелік бібліотечно-бібліографічних послуг.

Цей перелік включає широкий спектр діяльності: довідково-бібліографічне обслуговування користувачів, проведення занять з основ інформаційної культури, інформування професорсько-викладацького складу, створення бібліографічних покажчиків. Повнота й оперативність задоволення інформаційних потреб користувачів є основою цієї діяльності. Упровадження новітніх технологій змінює форми і методи роботи, які передбачають використання нових джерел інформації, впровадження нових послуг та новітніх бібліотечних технологій в організацію інформаційного простору бібліотеки ВНЗ.

Діяльність бібліотек багато в чому залежить від зовнішнього середовища, від того, як розвивається суспільство, які процеси в ньому відбуваються. Для того, щоб визначити напрямки розвитку бібліотек, необхідно, насамперед, знати потреби користувачів і порівняти їх із можливостями й готовністю бібліотек задовольнити ці запити.

Аналіз бібліотечно-бібліографічних процесів, які відбуваються у вузівських бібліотеках, свідчить, що під впливом технічного прогресу сутність процесів змінилася, але це позитивно впливає на діяльність бібліотек тільки тоді, коли рівень їх інформатизації достатньо високий.

Нова концепція побудови сучасної бібліотечної системи базується не лише на автоматизації окремої бібліотеки. Її головна мета — створення єдиного всеукраїнського інформаційного простору та інтеграція у світовий бібліотечний інформаційний простір. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- надання бібліотечно-бібліографічної інформації та публікаційних текстів в електронному вигляді;
- забезпечення доступу через Інтернет до бібліографічної інформації і повнотекстових баз даних;
- забезпечення електронних засобів пошуку й обслуговування запитів на інформаційні ресурси бібліотеки.

Із розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій інформаційний простір бібліотеки буде постійно розширюватися.

В усьому світі наука твориться саме в університетах. Указаний процес відбувається нині у вищій школі України, це не може не вплинути на діяльність бібліотек. Розширилися кордони бібліотечного простору, бібліотека стала частиною інформаційного суспільства. Вхідження в інформаційне середовище та застосування телекомунікаційних засобів зв'язку визначили нову стратегію подальшого розвитку бібліотек, що вийшли за межі фізичного простору, в якому раніше обслуговувалися користувачі. Трансформуються традиційні бібліотечні функції, з'являються нові, які обумовлюють нову роль бібліотек в інформаційному просторі — роль виробника електронних ресурсів, інформаційного посередника, провідника в інформаційному

просторі. Це дійсно революційні процеси для бібліотечної справи в цілому, надзвичайно важливі для університетської бібліотеки зокрема.

Визначальну роль у формуванні спеціалістів сучасної формації — банкірів і фінансистів, бухгалтерів, менеджерів економічного спрямування — відіграє Одеський державний економічний університет, якому у травні 2011 року виповнюється 90 років від дня заснування.

Одеський державний економічний університет — один із найстаріших економічних ВНЗ України. Біля його витоків стояли видатні вчені О.Я. Шпаков, А.С. Бориневич, С.І. Солнцев, Т.І. Танфільєв, Г.І. Тіктін та ін.

Історія бібліотеки — це сторінки літопису Одеського державного економічного університету. Ровесниця університету, бібліотека розвивається й оновлюється разом зі своєю alma mater.

До свого 90-річного ювілею бібліотека університету прийшла з вагомими доробками: визнанням читачів, яких понад 10 тис., оновленим дизайном приміщення, інноваційними формами роботи, особливим місцем серед вузівських бібліотек м. Одеси.

Керівництво Одеського державного економічного університету розуміє, що від постійного зростання чисельності та різноманітності інформаційних ресурсів і послуг бібліотеки розширюється вибір спеціальностей та навчальних курсів університету і що бібліотека є одним із наріжних каменів у фундаменті ВНЗ. Процес змін, що відбувається в системі вищої освіти, передбачає створення професійного та якісного інформаційно-бібліотечного простору в університеті. Тому постійному оновленню навчальних фондів, технічній модернізації і оснащенню бібліотеки керівництво ОДЕУ приділяє значну увагу. Сьогодні бібліотека університету, реалізуючи концепцію інформаційного суспільства, тобто зберігаючи, обробляючи, поширюючи інформацію на традиційних і електронних носіях, займає ключову позицію в навчально-виховному процесі університету. Бібліотека й університет функціонують в одному руслі, об'єднані спільним стратегічним завданням — готувати конкурентоспроможних молодих фахівців.

В основі діяльності бібліотеки — три основні принципи: бібліотека — для читача; відкритий доступ до фондів бібліотеки; застосування новітніх інформаційних технологій.

Ефективність роботи бібліотеки, її роль у житті університету залежить від авторитету бібліотекарів, їхнього вміння налагодити співпрацю зі студентами, викладачами, науковцями. Ми прагнемо, щоб бібліотека була доступною, комфортною і демократичною — бібліотекою нового типу.

Відповідно до нових функцій, розвиток бібліотеки університету було визначено в Концепції розвитку бібліотеки на 2007—2012 роки, яка була затверджена вченою радою університету. У ній окреслені першочергові завдання з розбудови бібліотеки, технологічні процеси її функціонування.

Одним із головних завдань бібліотеки є інформаційна підтримка навчального і наукового процесів. Тому сьогодні розвиток бібліотеки передбачає:

- освоєння інформаційних і комп'ютерних технологій;
- удосконалення багатоступеневої веб-сторінки бібліотеки;

- створення електронних каталогів;
- формування корпоративних комп'ютерних мереж бібліотеки з каналами входу до глобальних інформаційних мереж;
- придбання бібліотекою електронних ресурсів для науки й освіти.

Важливою складовою навчального процесу є наявність книжкового фонду бібліотеки, який відповідає якісному і кількісному складу запитів студентів, викладачів, науковців та інших категорій читачів. Сьогодні бібліотечний ресурс нашої бібліотеки складає близько 500 тис. одиниць книжкової продукції, дисертацій, монографій, матеріалів на електронних носіях. Щорічно фонд поповнюється приблизно 12—15 тис. примірниками, документами. Передплата періодичних видань налічує 287 назв. Навчальна та наукова література комплектується традиційно за письмовими замовленнями кафедр і факультетів, які намагаються своєчасно інформувати бібліотеку про введення нових дисциплін та надавати рекомендації щодо придбання літератури.

Автоматизація бібліотеки — складний процес, який впливає на всі сфери життєдіяльності бібліотеки, і тому має проводитися дуже обережно. Це не тільки питання установки системи обробки даних, а й розвитку та адаптації робочого процесу з метою найповнішого використання переваг, які надають інформаційні системи.

Система автоматизації бібліотеки передбачає, як правило, низку етапів, і вибір послідовності їх розробки, адаптації і реалізації залежить цілком від потреб університету.

Бібліотека ОДЕУ має на меті якісне задоволення потреб своїх користувачів відповідно до задекларованих принципів Болонського процесу. Основними напрямками впровадження інформаційних технологій у бібліотеці стали комп'ютеризація процесу обробки інформації, об'єднання комп'ютеризованих робочих місць у єдину інформаційну систему, створення власних електронних баз даних, використання можливостей мережі Інтернет.

Розгалужений довідково-бібліографічний апарат бібліотеки пропонує користувачам систему традиційних каталогів і картотек, а також — електронний каталог, які ведуться паралельно. Із 2002 року доступ до електронного каталогу здійснюється через внутрішній веб-сайт університету, а з 2005 року каталог виставлено в Інтернет для зовнішнього користувача.

Програмне забезпечення дає змогу читачам перевіряти наявність вільного примірника документа у структурних підрозділах бібліотеки, замовити документ, переглянути власний електронний формуляр.

Візитною картою бібліотеки є електронний каталог, створений на базі ліцензійної АІБС "Libermidia", що передбачає автоматизацію основних виробничих циклів бібліотеки. Перехід до автоматизованих технологій за допомогою програми "Libermidia" об'єднав виробничі процеси комплектування, каталогізації, штрих-кодування та обслуговування в єдину інтегровану автоматизовану систему.

Електронний каталог — основна база даних бібліотеки, яка містить описи всіх видів документів; нині вона відображає понад 200 тис. бібліографічних документів — книг, брошур, методичних посібників, навчальних матеріалів, періодичних видань, дисертацій, авторефератів дисертацій тощо.

Складовими електронного каталогу (ЕК) є: алфавітний каталог, систематичний каталог (рубрикатор, який побудовано за цифровим варіантом системи ББК) та інформаційно-пошуковий тезаурус, який є найефективнішим засобом предметного пошуку в електронному каталозі. Він розроблений нашими працівниками згідно з інформаційними потребами користувачів. Його створення посприяло більш досконалії організації багатоаспектного пошуку документів, задоволенню як найвужчих і найпростіших, так і найширших, найскладніших запитів, організації інформаційного пошуку від загального до конкретного.

Зі створенням електронного каталогу в комп'ютеризованих бібліотеках відчутно підвищується якість і швидкість пошуку, ефективність роботи бібліотекарів при мінімальних затратах на комплектування й обробку.

Наукові фахові періодичні видання як джерело оперативної інформації користуються дуже великим попитом у студентів та науковців університету. Тому 60 % від загальної кількості бібліографічних описів ЕК становлять аналітичні розписи статей із галузевих періодичних вітчизняних та зарубіжних видань. Позитивно вплинуло на використання ресурсів ЕК придбання графічного веб-модуля ОРАС, що знімає обмеження на кількість бажаючих одночасно здійснювати пошук інформації завдяки Інтернету.

Комп'ютерні технології надають бібліотеці унікальний шанс розвитку нових напрямків у її діяльності. Створення баз даних електронного каталогу з дотриманнями усіх класичних підходів до каталогізації документів надає користувачам ширші можливості для пошуку, створює додаткові, нетрадиційні пошукові елементи, дозволяє пошук за декількома елементами одночасно.

Практика показала, що у процесі автоматизації керівництву бібліотеки необхідно приділити увагу таким аспектам:

- упровадженню нових інформаційних технологій;
- забезпеченню ефективної роботи автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи;
- адмініструванню БД і систем бібліотеки;
- координації роботи підрозділів бібліотеки з автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів;
- організації навчання співробітників бібліотеки практичному застосуванню комп'ютерних технологій.

У життя бібліотеки настільки міцно увійшли автоматизація бібліотечних процесів та нові інформаційні технології, що вони уже стали традиційними.

Телекомунікаційна мережа бібліотеки університету налічує 29 комп'ютерів, 5 принтерів, сканер і сервер баз даних. Автоматизація процесів комплектування, обробки літератури, починаючи з оформлення замовлення, докорінно змінила традиційний підхід до основних бібліотечних процесів. ЕК передбачає створення документа з певною глибиною інформації, надання максимально зручних засобів пошуку літератури.

Автоматизація та впровадження нових інформаційних технологій дали бібліотеці можливість розширити сферу послуг. Разом із традиційними бібліотечними послугами, наша бібліотека надає такі сервісні послуги: відправлення або приймання повідомлень електронною поштою; користування

послугами Інтернету; пошук інформації у всесвітній електронній мережі на замовлення; запис інформації на дискету; комп'ютерний переклад тексту; сканування; копіювання.

Насамперед це дало бібліотеці можливість розширити доступ фахівців до наукової інформації, використовуючи зовнішні ресурси. У цілому використання сучасних технологій в обслуговуванні користувачів не тільки підвищує ефективність використання ресурсів бібліотеки і полегшує користувачу доступ до інформації, надає престиж, привабливість бібліотеці. Автоматизація бібліотечних процесів передбачає зміни не тільки в технологіях, а й у змістових аспектах бібліотечної роботи. Трансформуються позиція бібліотеки та її активність у взаєминах із читачами, переглядаються вимоги до бібліотечного сервісу, індивідуальних форм інформаційного забезпечення і, як наслідок, показників якості професійної роботи. Інформаційний потенціал бібліотеки також зростає завдяки інтернет-ресурсам, які надають можливість використовувати електронні каталоги інших бібліотек, повнотекстові бази даних документів навчальних і спеціалізованих порталів. Ресурси, що пропонує всесвітня електронна мережа, — значні та різноманітні. Знайомство з ними поглибить і розширить знання студентів і випускників, виробить потребу у молодих спеціалістів постійно стежити за розвитком науки і фаховими новинками в галузі, що сприятиме ефективності їх роботи. Бібліотеки вищих навчальних закладів, беручи участь у підготовці майбутніх керівних кадрів, мають організовувати свою діяльність, спираючись на цей принцип.

Веб-сторінка бібліотеки на сайті ОДЕУ забезпечує реальний доступ до ресурсів бібліотеки та віддалених інформаційних і повнотекстових ресурсів Інтернету. Уже сьогодні є унікальна можливість взяти дієву участь у процесі комплектування бібліотечних фондів з використанням інтернет-технологій. Викладачі кафедр, доценти та професори університету можуть вплинути на обсяг та асортимент періодичних видань, навчальної і наукової літератури, необхідної для повноцінної і якісної підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів, роботи науковців. На сторінці бібліотеки у розділі "Новини" розміщена інформація про те, як зробити замовлення, подані форми цих замовлень. Популярність бібліотечної роботи оцінюють і віртуальні користувачі. За статистичними даними, кількість відвідувань веб-сторінки бібліотеки користувачами щороку зростає. Бібліотека продовжує активно працювати на віддаленого користувача, так у 2010 році було удосконалено інформативність сторінки та її дизайн. Для створення позитивного іміджу та прозорості діяльності бібліотеки на сайті представляється "Звіт роботи бібліотеки за ... рік".

Тут публікуються новини про тестові доступи до БД видавництва, новини освіти, презентуються віртуальні виставки нових надходжень і розміщується інформація про послуги, пропоновані бібліотекою.

Безлімітний доступ до Інтернету в усіх залах обслуговування користувачів, надання доступу до електронного каталогу на веб-сторінці університету, впровадження бездротового доступу до світової мережі за технологією Wi-Fi значно покращили сервіс, який надає користувачам бібліотека в останні роки.

Отже, бібліотека університету сьогодні — це центр надання бібліотечно-інформаційних послуг. Але сучасній бібліотеці недостатньо мати інформацію, потрібно організувати доступ до неї у зручній для читача формі. До бібліотеки звертається нове покоління користувачів, добре обізнаних із комп'ютерною технікою, роботою в Інтернеті. Сучасний студент краще володіє комп'ютером, ніж бібліографічними знаннями, тому електронний каталог, вносячи елементи гри, більше спонукає студентів до творчого пошуку, на противагу традиційним паперовим каталогам, і сприяє підвищенню їх бібліографічної грамотності.

Звичайно, бібліотека буде змінюватися, й електронні видання займатимуть домінуюче місце в її фонді. Це неминуче вплине на звичне бібліотечне мислення, адже електронні форми об'єднують процеси бібліотечної роботи в один, ставлячи перед бібліотекарем нові завдання, серед яких — уміння орієнтуватися в інформаційних потоках та керувати ними, забезпечити користувачам можливість оперативного отримувати необхідну інформацію з будь-якої точки земної кулі.

Це одним напрямком моделювання інформаційного простору нашої бібліотеки є навчання бібліотечних працівників. Як відомо, успіх роботи бібліотеки визначається професійним рівнем її співробітників. Якщо врахувати вимоги до сучасного бібліотекаря, який повинен вміти працювати з ПК, різноманітними програмними продуктами, створювати бібліографічні, аналітичні та повнотекстові БД, здійснювати науковий пошук, бути провідником інформаційної культури, менеджером і маркетологом в інформаційно-бібліотечній сфері тощо, то виникає потреба в постійному розширенні й відновленні професійних знань, умінь і навичок працівників бібліотеки.

Відзначимо, що зміни у технологічному середовищі нашої бібліотеки, здійснені зусиллями її співробітників за підтримки університету відбулися за досить короткий час. Як показала наша практика, створений таким чином масив інформаційних ресурсів, як внутрішніх, так і зовнішніх, є основою для організації інформаційного обслуговування читачів бібліотеки. При цьому пропонується різноманітність інформаційних ресурсів і орієнтація студентів при організації навчального процесу на самостійну роботу передбачають досить високу інформаційну культуру наших користувачів.

Одним із важливих напрямів у діяльності бібліотеки стає організація і проведення тренінгів і майстер-класів для студентів і викладачів; здійснення комплексних змін технологічного середовища — сучасного програмного і технічного забезпечення; підготовка персоналу і, безумовно, заздалегідь спланована і ретельно обміркована організація роботи зі створення нової технології бібліотечних процесів.

90 років для бібліотеки — це вік зрілості. За цей час вона стала одним із провідних підрозділів університету, що вирішує масштабні завдання інформаційного забезпечення наукового й навчального процесів, підвищення культурного рівня студентів, просвітництва.

Колектив бібліотеки протягом її існування, не забуваючи минулого, зберігаючи кращі традиції, працює як злагоджений механізм, а бібліотека крокує в ногу з часом: нарощує обсяги робіт з освоєння електронних технологій, створення та надання користувачам електронних продуктів і по-

слуг. Упровадження інноваційних технологій, створення комфортних умов для користувачів дало змогу підняти якість та престиж бібліотеки в університеті, це було відзначено і вченою радою університету, на засіданні якої прозвучала доповідь “Про стан та основні завдання щодо подальшого розвитку інформаційно-бібліотечної системи університету”, а також прийняті рішення про подальший розвиток інформаційних технологій у бібліотеці університету. Колектив бібліотеки університету освоює інформаційний простір і прагне бачити бібліотеку доступною та комфортною для задоволення потреб наших користувачів.

Висновки

В епоху інформатизації освіти вищі навчальні заклади мають формувати свій інформаційний простір, до складу якого можуть входити різні інформаційні ресурси, зокрема веб-сторінка бібліотеки університету.

Бібліотека університету має прагнути до змістовної, організованої роботи, яка б задовольняла запити студентів, аспірантів, професорсько-викладацького складу, сприяла навчально-виховному процесу й науково-дослідній роботі, формувала науково-інформаційний простір. Бібліотека, виконуючи роль наукового, освітнього, комунікаційного, інформаційного та просвітницького центру, у перспективі має удосконалити традиційні, розвивати нові форми й методи інформаційно-бібліографічного забезпечення студентів, науковців університету. Доступність інформації для викладачів і студентів університету досягається через максимальне відкриття фондів, наближення до них користувачів, через вільний доступ до всіх друкованих, електронних видаць.

Електронні освітні ресурси є одними з найцінніших складових освітнього інформаційного простору. Саме в них концентрується змістова складова навчального процесу. Значення електронних ресурсів у навчальному процесі набагато більше, ніж звичайних паперових посібників, адже нові освітні технології передбачають скорочення персональних контактів із викладачем під час навчання і збільшення обсягів самостійної підготовки.

Список використаної літератури:

1. Концепція Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека — XXI” [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1579-2009-%F0>.
2. Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 № 2984-III. — К.: Вид-во Ін-ту законодавства Верховної Ради, 2002. — 95 с.
3. Апшай Н.І. Структура і зміст професійних інформаційних потреб читачів вузівської бібліотеки / Н.І. Апшай // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — К., 2004. — С. 106—108.
4. Мишицер Е.Д. Использование электронных библиографических ресурсов в обслуживании читателей / Е.Д. Мишицер // Библиотеки учебных заведений. — 2006. — № 7. — С. 41—47.
5. Пилип Я. Роль вузівської бібліотеки в забезпеченні самостійної роботи студентів / Я. Пилип // Вища школа. — 2009. — № 6. — С. 69.
6. Савченко З.В. Аналіз інформаційного простору наукових установ і навчальних закладів АПН України та його інтеграція в єдиний інформаційний науковий простір через електронні

(цифрові) бібліотеки [Ел. ресурс] / З.В. Савченко // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2009. — № 5 (13). — Режим доступу: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>.

7. Шкира О. Бібліотека університету і реалії часу / О. Шкира // Вища школа. — 2007. — № 3. — С. 80.

8. Шрайберг Я. Бібліотеки в електронному середовищі та виклики сучасного суспільства / Я. Шрайберг // Вища школа. — 2009. — № 7. — С. 52.

© Т. Іваницька, Н. Фадеева, 2011